

מערך שיעור

גלי העלייה מארצות הים התיכון (יוון וסביבתה)

עוגני השיעור

שכבת גיל: ה'

ציר מוביל: מסיפורי קהילות לפסיפס ישראלי

רעיון מרכזי: הקהילות היהודיות בארצות הים התיכון – וביניהן קהילת יהודי יוון – עלו לארץ מתוך תחושת

שייכות לאומית, רצון להשתייך למפעל הציוני ולבנות כאן בית. באמצעות לימוד סיפוריהן, נבין כיצד כל

קהילה מוסיפה צבע ומשמעות לזהות הישראלית.

נושא: גלי העלייה מארצות אגן הים התיכון – מניעים, מסלולים ומורשת.

מיומנויות: אוריינות מרחבית, אוריינות מידע אוריינות דיגיטלית/חזותית – חשיבה ביקורתית.

בין-תחומיות: גאוגרפיה, מולדת וחברה, היסטוריה, תרבות יהודית, אומנות (פיוטים, חפצים).

ערכים: תקוה, שייכות, זהות לאומית ואהבת הארץ.

פתיחה

מטרה : לעורר סקרנות, ליצור חיבור רגשי לנושא העלייה דרך חפצים, ולפתוח דיון על זהות ומשפחה.

מה עושים?

1. מציגים לתלמידים "מזוודה פתוחה" ובה חפצים מייצגים של תרבויות הים התיכון.

2. שואלים:

- אילו רמזים יש במזוודה על סיפור חייו של בעליה?
- מאיזו תרבות או מארץ ייתכן שמגיעים החפצים?
- מה מספרים לנו החפצים על מסורת, זיכרונות או שייכות?
- אם הייתם אתם אורדים מזוודה לעלייה – מה הייתם לוקחים? למה?

3. מסכמים:

היום נלמד כיצד קהילות יהודיות מיוון ומארצות הים התיכון עלו לארץ – ומה הן הביאו איתן לסיפור הישראלי.

מה צריך?

- תמונות או חפצים: חמסה, פיוט "אדון הסליחות", תבלינים, כרטיס ברכה יווני, תמונה מסלוניקי/רודוס, בגד מסורתי.
- שקף/מצגת: מזוודה מספרת סיפור.
- [מצגת מלווה שיעור](#)

למידה פעילה

מטרה: להבין באופן חווייתי את מניעי העלייה, את מסלולי ההגעה ואת התרומה של העולים לעיצוב החברה הישראלית.
מה עושים?

שלב 1: מסלול העלייה – איתור ומיפוי (עבודה בזוגות)

- התלמידים מאתרים במפה את יוון (סלוניקי / רודוס) ומדינות נוספות מהן עלו יהודים.
- מסמנים את מסלול ההפלגה/עלייה לארץ ישראל.
- דנים מה האתגרים בעלייה בדרך ים? -מדוע אנשים בחרו להתגבר עליהם? -אילו סכנות קיימות במסע ימי? -מה נותן לאנשים את האומץ להפליג למרות הקשיים? -מה הם היו מרגישים אם היו צריכים לעזוב מדינה בים?

שלב 2: מניעים לעלייה – מיון כרטיסיות

- רגשיים (געגוע, שייכות, רצון להתחיל חיים חדשים)
לאומיים (רצון לבנות מדינה יהודית)
חברתיים-כלכליים (פרנסה, ביטחון, שיקום אחרי השואה)
- איזו קבוצה לדעתכם הייתה הכי משמעותית לעולים מיוון? למה?
 - האם הסיבות לעלייה אז דומות לסיבות לעלייה היום?
 - מה ההבדל בין מניע רגשי למניע לאומי?

דוגמאות:

כמיהה לארץ ישראל, פגיעה בקהילה לאחר מלחמת העולם השנייה, אנטישמיות, רצון לחיים טובים ובטוחים, רצון להצטרף לבניין הארץ.

שלב 3: סיפור חיים – "מסע של משפחה אחת"

כל קבוצה קוראת או מאזינה לסיפור קצר של נער/ה שעלו מיוון.
ניתוח קצר:

- איך נראו החיים לפני העלייה?
- מה היה קשה במסע?
- מה היה מרגש?
- איזה זיכרון או מסורת הביאו איתם?
- איך הם הרגישו כשהגיעו לארץ?

שלב 4: יצירה – פסיפס סיפורי עולים

התלמידים יוצרים ריבוע פסיפס המייצג: מסלול עלייה, סמל תרבות, משפט משמעותי מהסיפור, צבעים המבטאים תחושה מהמסע.

בסוף מחברים את כל הריבועים ללוח כיתתי גדול:

"הפסיפס הישראלי שלנו"

מה צריך?

- מפת אגן הים התיכון.
- כרטיסיות מניעים לעלייה.
- סיפור עלייה מקוצר (מוכתב או מסופר).
- דפי יצירה לתערוכת "פסיפס עולים".
- מצגת מלווה שיעור.

עיבוד וסיכום

מטרה: לגבש הבנה שהעליות מארצות הים התיכון תרמו לעיצוב החברה הישראלית ולמורשת התרבותית.

מה עושים?

שאלים ומסכמים:

- מה תרמו העולים מארצות הים התיכון לתרבות ישראל?
 - אילו מסורות נשמרות עד היום?
 - כיצד הגיוון של הקהילות מחזק את החברה הישראלית?
 - מה הקשר בין עלייה לבין שייכות לארץ?
 - מה משותף לכל העולים למרות הבדלי המוצא?
- ישראל היא פסיפס – כל קהילה מביאה צבע, קול וסיפור משלה.

מה צריך?

- לוח
 - שאלת סיכום
- כיתתית

1. ראיון עם בן משפחה/שכן שעלו ארצה (או סיפור משפחתי עתיק).

2. **הקשבה לפיוט (יוון/מרוקו/תוניס):** מה המנגינה מספרת על הבית?

נספח תמונות – גלי העלייה מארצות הים התיכון (יוון ורודוס)

1. תמונות לתחילת השיעור – "המזוודה מספרת סיפור" (לשימוש במצגת או להדפסה)

^{Em} ^{B7} ^{Am} ^{B7} ^{Em}
 בּוֹחֵן לְבָבוֹת אֲדוֹן הַסְּלִיחוֹת
^{Em} ^{B7} ^{Am} ^{B7} ^{Em}
 דּוֹבֵר צְדָקוֹת גּוֹלָה עֲמוּקוֹת
^{Em} ^{B7} ^{Am} ^{B7} ^A ^{E7}
 חֲטָאנוּ לְפָנֶיךָ רַחֵם עָלֵינוּ

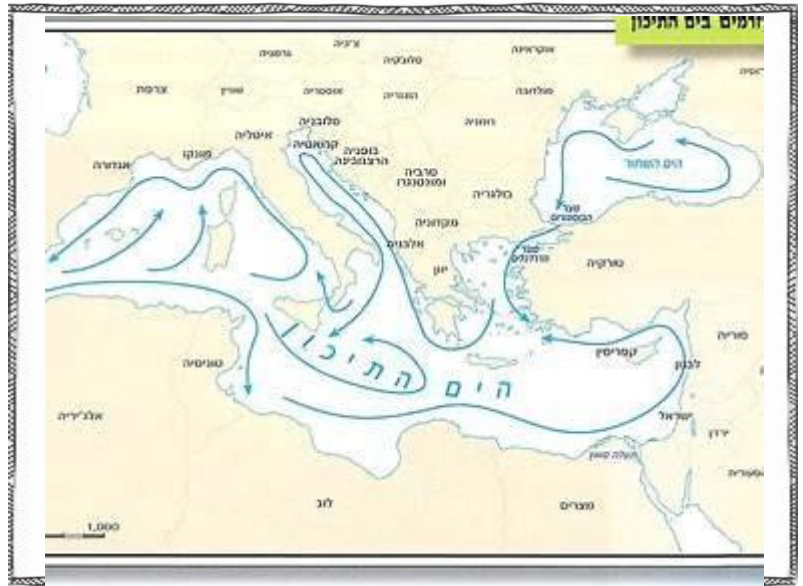
חטאנו... הַדּוֹר בְּנִפְלְאוֹת וְתִיק בְּנַחֲמוֹת
 חטאנו... זוֹכֵר בְּרִית אָבוֹת חוֹקֵר כְּלִיּוֹת

חטאנו... טוֹב וּמְטִיב לַבְּרִיּוֹת יוֹדֵעַ כָּל נִסְתָּרוֹת
 חטאנו... כּוֹבֵשׁ עֲוֹנוֹת לוֹבֵשׁ צְדָקוֹת

2. מקומות ומרחבים – קהילות יהודיות בים התיכון

3. מסלול העלייה — מהים התיכון לארץ ישראל

4. מורשת תרבותית – מה הביאו העולים?

5. סיום – לבניית "פסיפס סיפורי עולים"

נספח 1 – דף עבודה: "מסלול עלייה"

✧ שם התלמיד/ה: _____

הוראות:

קרא/י את סיפור העלייה או השתמש/י במפת הים התיכון. סמנו וכתבו:

1. ארץ המוצא שממנה עלתה המשפחה:

2. עיר מוצא (אם ידועה):

3. אמצעי הגעה לארץ ישראל:

דרך הים

דרך היבשה

דרך האוויר (מאוחר יותר)

הסבירו:

4. קשיים במסע:

5. רגשות במסע (בחרו לפחות שניים):

פחד

תקווה

התרגשות

געגוע

אי־ודאות

שמחה

הסבירו לבחירתכם:

6. מה היה הדבר הראשון שהמשפחה עשתה כשהגיעה לארץ?

ציור (אופציונלי):

המחישו את מסלול העלייה או רגע חשוב במסע.

נספח 2 – דף מיון: "סיבות לעלייה"

הוראות:

מיינו את הסיבות לעלייה לשלוש קבוצות. ניתן להוסיף סיבות משלכם.

רגשיות:

(רגשות, זהות, תחושת שייכות)

- _____ •
- _____ •
- _____ •

לאומיות:

(ציונות, הקמת מדינה, שיבה לארץ ישראל)

- _____ •
- _____ •
- _____ •

חברתיות-כלכליות:

(פרנסה, ביטחון, התחדשות לאחר המלחמה)

- _____ •
- _____ •
- _____ •

שאלת עומק:

איזו קבוצה לדעתכם הייתה המשמעותית ביותר לעולים מיוון? למה?

“המסע של שרה מסלוניקי” – סיפור מותאם לתלמידי כיתה ה’

שרה הייתה ילדה בת 12 כשעזבה עם משפחתה את העיר סלוניקי ביוון. משפחתה חיה בעיר מאות שנים, והקהילה היהודית הייתה גדולה ותוססת. הם שמרו מסורת, שרו פיוטים יווניים-ספרדיים ואכלו מאכלים שמילאו את הבית בריחות של בית.

אחרי מלחמת העולם השנייה, הקהילה הצטמצמה מאוד. משפחתה של שרה רצתה להתחיל חיים חדשים בארץ ישראל. הם עלו על אונייה בנמל סלוניקי. המסע היה ארוך ולעיתים מפחיד – גלים גבוהים, צפיפות וגעגועים.

אבל על הסיפון שמרו הנוסעים על שירה, תפילה ועידוד הדדי. כשהגיעו לארץ, הם התרגשו מאוד לראות את חופי חיפה. שם התחילה הדרך החדשה שלהם – במעברה קטנה. לא היה קל: האוהלים היו חמים בקיץ, קרים בחורף, ולא תמיד היו די מים או בגדים. עם הזמן, האב מצא עבודה, הילדים למדו עברית, והמשפחה שמרה על הפיוטים ועל המאכלים מיוון. שרה תמיד אמרה:

“באנו מארץ אחרת, אבל הבאנו איתנו לב של בית.”

שאלות על הסיפור:

1. מה היה המניע לעלייה של משפחת שרה?

2. מה היה הקושי העיקרי במסע?

3. מה הם שמרו מהבית הישן?

4. מה שרה מרגישה לגבי העלייה?
